

EDUCA DONANT ALES

Idees perquè la participació a l'aula i al centre educatiu contribuísca a desplegar el màxim potencial de cada estudiant

EDUCA DONANT ALES

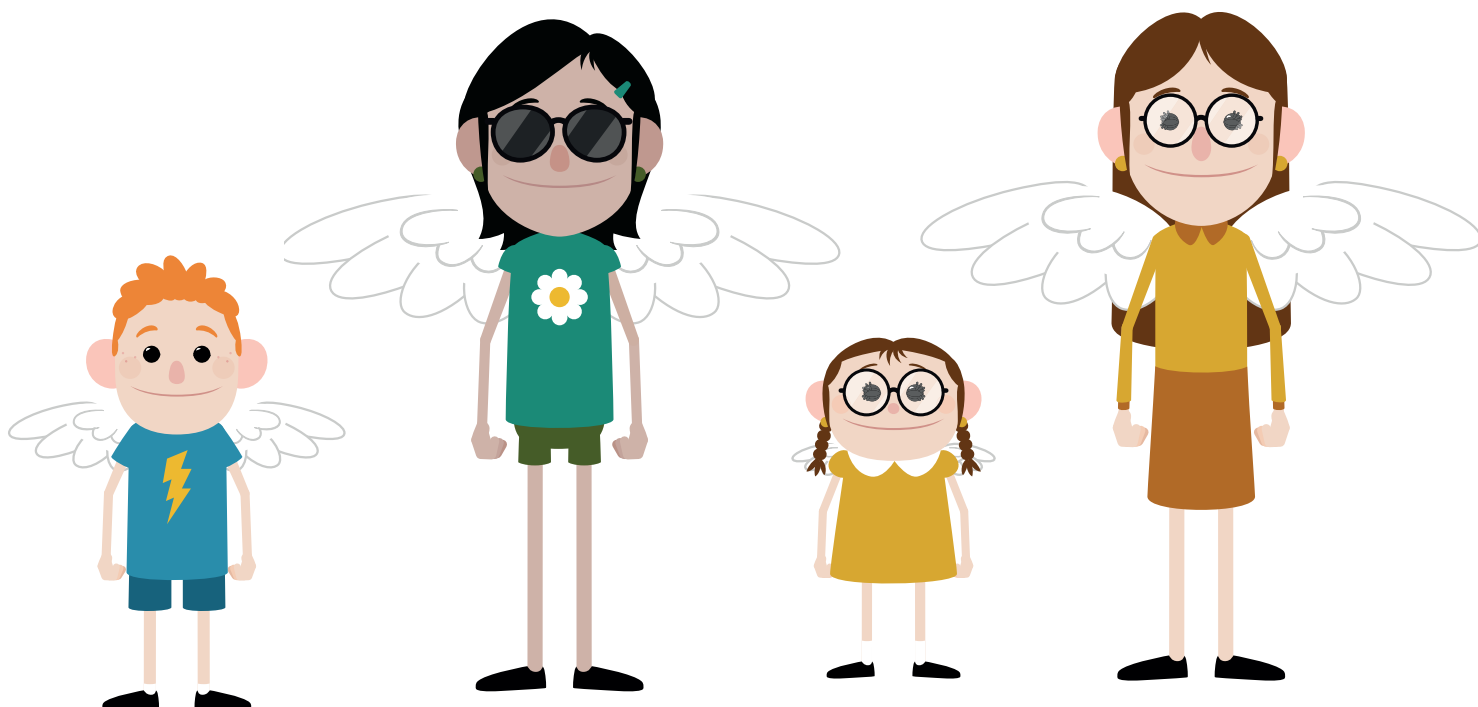
Observar el desenvolupament d'una persona des que fa els primers passos en educació infantil fins que acaba secundària és quasi màgic. Els anys que passen des que algú és quasi un xiquet de bolquers fins que és pràcticament adult van plens d'experiències, d'aprenentatge i de canvis profunds. Quan l'educació contribueix al desenvolupament màxim del potencial de cada estudiant, ajudem a donar-li ales.

En el preàmbul de la Convenció sobre els Drets de l'Infant s'afirma que els infants i adolescents s'han de preparar per a una vida independent en societat. L'exercici del dret a la participació és fonamental per a aconseguir-ho. Un enfocament educatiu d'educació en drets d'infància que incorpora processos de participació autèntica contribueix a consolidar la identitat de l'alumnat i a impulsar la confiança en si mateix i, a més, estableix les

bases de valors com ara responsabilitat, ciutadania global, democràcia, esperit crític i respecte pels altres.

Estes competències no poden esperar l'edat adulta per a desenvolupar-se: si no les impulem des dels primers anys d'escola, el nostre alumnat pot perdre la finestra d'oportunitat que té en la infància i l'adolescència per a cultivar-les. Si volem construir societats lliures, democràtiques, en què el respecte a l'altre i la responsabilitat impulsen la convivència, hem d'animar els infants i adolescents a la participació facilitant-los eines i espais pròxims, incloent-hi l'escola.

A través de la participació aprenem a dialogar com a iguals, a compartir, a ser responsables i superar-nos a nosaltres mateixos. La participació forma persones fortes i amb ales.

USA ESTE QUADERN COM FULL DE RUTA!

Este quadern s'ha dissenyat perquè pugueu imprimir-lo, sencer o en part, i col·locar les fulles impreses en un lloc visible de la sala de professors. D'esta manera podrà servir com a full de ruta per a la incorporació d'activitats de participació infantil a l'activitat escolar al llarg del curs. Cada pàgina respon a una pregunta concreta sobre la participació infantil i els seus continguts es troben ampliat en línia en www.unicef.es/val/educa/participacio Involucra tota la comunitat escolar en l'assoliment del dret a la participació infantil!

QUÈ ÉS LA PARTICIPACIÓ INFANTIL?

Tothom sap què és participar, però el que significa i el valor educatiu que aporta potser no són tan evidents: participar ens ajuda a assumir responsabilitats, adquirir independència i desplegar el nostre potencial màxim en la vida. No privem el nostre alumnat d'esta oportunitat!

Un dret de la infància

El dret a la participació inclou el dret a opinar lliurement sobre els assumptes que l'afecten, la llibertat d'expressió, la llibertat

de pensament, de consciència i de religió, la llibertat d'associació, l'accés a la informació i el dret a la protecció de la vida privada. La Convenció sobre els Drets de l'Infant reconeix infants i adolescents com a ciutadans de ple dret: no són els ciutadans del futur, són els ciutadans d'ara i, en este sentit, poden i deuen participar.

Una eina educativa

L'exercici quotidià de la participació permet cultivar competències educatives clau per al desenvolupament

d'una vida independent en societat: competències de negociació, d'expressió, d'autoconeixement, d'empatia, de respecte, d'apreciació de la diversitat, de treball en equip, de resolució de conflictes...

Un impuls de l'ambient escolar

Per mitjà de la participació infantil i adolescent, tota la comunitat educativa pot avançar en alguns

elements que caracteritzen un bon ambient escolar: existència de relacions positives, sentit de pertinença, seguretat emocional, sentiments d'acceptació, percepció d'equitat, foment del respecte...

PARTICIPACIÓ = RESPONSABILITAT

Aprendre a participar és aprendre a ser responsable. Quan des de l'escola i segons l'edat, els infants participen en els assumptes que els afecten, adquirixen competències relacionades amb l'assumpció de responsabilitats i avancen en el desenvolupament gradual d'una vida independent que els permetrà, a poc a poc, formar part activa de la societat amb independència de criteri i plena responsabilitat.

QUÈ NO ÉS LA PARTICIPACIÓ INFANTIL? Sobre la participació hi ha alguns mites que no són veritat. Són les notícies enganyoses sobre la participació infantil. Descobrix-les ací: www.unicef.es/val/educa/participacio

QUI POT PARTICIPAR?

Qualsevol infant o adolescent pot prendre part en processos de participació infantil. No importa l'edat, el nivell de desenvolupament, les capacitats, la personalitat, el rendiment acadèmic... La participació és un dret i val per a tothom!

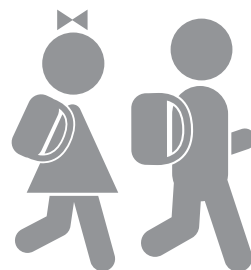

Educació infantil: conèixer les preferències

Una primera fase del cultiu de les competències de participació consisteix en el desenvolupament de la noció de "preferència". Què preferim? Què preferixen els altres? Saber que les preferències de cada persona són importants i que tenim llibertat per a expressar-les, encara que no sempre les puguem aconseguir, permet fixar les bases de coneixements, actituds i competències clau per a desenvolupar la competència ciutadana.

Educació primària: aprendre a conviure i a treballar en equip

En esta etapa educativa és essencial cultivar competències relacionades amb el treball en equip: convivència, respectar l'altre, tolerància a l'error i resolució de conflictes. Al llarg de tota l'educació primària es poden cultivar estes competències i d'altres per mitjà de la participació en projectes d'aula i de centre que afavorisquen formes de participació infantil cada vegada més complexes.

Educació secundària: preparació per a la vida independent

Esta etapa és clau en el desenvolupament del sentit de la responsabilitat. La participació en diverses activitats del centre educatiu i de la comunitat, incloent-hi l'associacionisme, permet als joves avançar en l'enfortiment de la seua independència i sentit crític i, alhora, en l'assumpció de les responsabilitats que els corresponen sobre el resultat, positiu o negatiu, dels projectes en què prenen part.

EL QUE IMPORTA ÉS PARTICIPAR!

Participar no és "estar present" o "assistir"; quan participem planifiquem, organitzem, coordinem, debatem, decidim, executem, avaluem... És en este sentit que la participació infantil i adolescent té un veritable valor educatiu. A més, el resultat sí que importa: un exercici de participació en què els participants no es comprometen amb el resultat, l'avaluen i es responsabilitzen en la cerca de millores no és un exercici de participació real. En la mesura de les capacitats i el grau de desenvolupament del nostre alumnat, podem buscar fórmules de participació autèntica.

APRENTATGES PER ETAPA EDUCATIVA. En l'enllaç següent hi ha més informació sobre coneixements, actituds i competències relacionades amb la participació per a cada etapa: www.unicef.es/val/educa/participacio

PER ON COMENCEM?

Emprendre processos de participació infantil i adolescent pot fer un poc de vertigen al principi. Què és el primer que cal fer? La resposta és fàcil: voler-ho fer!

PREGUNTES CLAU

Per què volem emprendre processos de participació?
Ho hem comunicat a la comunitat educativa?
Estem compromesos amb el procés i amb els resultats?

“Voler és poder”

Si tenim clara la importància de la participació infantil i volem introduir processos participatius en la vida escolar (...), ja hem fet el primer pas del camí. Aconseguir que la comunitat educativa en conjunt entenga la participació infantil i adolescent i que hi done suport és un requisit necessari perquè les nostres iniciatives tinguin èxit.

I després?

Hi ha uns quants aspectes pràctics que no podem deixar per a molt tard quan empenem projectes que impliquen participació de l'alumnat. És important posar-nos ràpidament mans a l'obra amb:

- La planificació d'espais i de temps de participació.
- La selecció de les formes de participació més adequades.
- Fer-ne partícip cada estudiant des de les primeres fases del projecte, segons la capacitat i maduresa.

DESCOBREIX-NE MÉS. Coneix més idees, propostes i eines de participació infantil ací: www.unicef.es/val/educa/participacio

ESTEM PREPARATS?

La participació infantil als centres educatius depén més de la voluntat que dels recursos físics perquè, tot i ser importants, no determinen tant els resultats com l'existència d'una cultura escolar oberta a la participació, a la diversitat i a la pluralitat de visions.

SI AL VOSTRE CENTRE...

- ✓ Treballem pel dret a l'educació de tot l'alumnat, sense excepció.
- ✓ Creiem en el poder educatiu d'enfocar les vostres accions des d'una perspectiva de drets d'infància.
- ✓ Organitzem i planifiquem segons les necessitats i característiques de l'alumnat.
- ✓ Fomentem la participació de tota la comunitat educativa i promovem un diàleg igualitari.
- ✓ Mantenim altes les expectatives per a tot l'alumnat, independentment de les característiques o circumstàncies personals.
- ✓ Considerem la diversitat d'opinions com un valor que ens enriqueix a tots.

ESTEU PREPARATS!

Coses que importen de veritat

Alguns aspectes que podrien passar desapercebuts influeixen molt en la participació, mentre que d'altres que podrien semblar molt determinants no ho són tant:

Important per a la participació

- Existència de temps i espais
- Permeabilitat del centre a l'entorn i al context social
- Flexibilitat organitzativa
- Model de participació interna (claustre, famílies...)
- Formació docent
- Planificació
- Creativitat

No tan important

- Dimensió del centre
- Titularitat del centre
- Edat de l'alumnat
- Diversitat de competències en l'alumnat
- Sistemes d'agrupament
- Calendari i jornada escolar
- Recursos econòmics

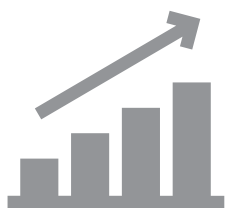
CLAUS D'UNA PARTICIPACIÓ GENUÏNA. Com es pot saber si una iniciativa de participació escolar és efectiva? Descobrix-ho mitjançant el test disponible ací: www.unicef.es/val/educa/participacio

QUÈ TENIM EN COMPTE?

És participant que aprenem a participar: tant en el cas de les persones adultes com en els infants és un procés gradual que ens va dotant de coneixement i d'eines a mesura que anem avançant. La participació requereix espais segurs i inclusius, llibertat per a expressar-se i escolta respectuosa. Així mateix, és important que es concrete en accions. No n'hi ha prou amb el debat.

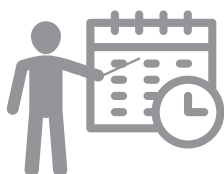
4P

Quan comencem un procés de participació infantil i juvenil és important tindre en compte estes 4 P:

Progressivitat

- La capacitat de participar evoluciona a poc a poc amb l'edat: la complexitat del procés ha de ser paral·lela al desenvolupament maduratiu.
- Les iniciatives de participació s'introdueixen a poc a poc a l'escola; comencem amb projectes poc ambiciosos i avancem gradualment amb el temps.

Paciència

- La participació és un procés, no una acció aïllada.
- No produïx resultats immediats en la millora del clima, en la cultura escolar o en les competències de l'alumnat.

Protecció

- La participació implica exposició al judici dels altres.
- Cal seguir unes normes molt clares, especialment quan participen alhora infants i adults.

Promoció

- Comuniquen les iniciatives de participació a tota la comunitat educativa, doneu-los visibilitat i responeu als possibles dubtes amb claredat.
- Una bona comunicació ajudarà a motivar tots els participants i pot insuflar energia al projecte.

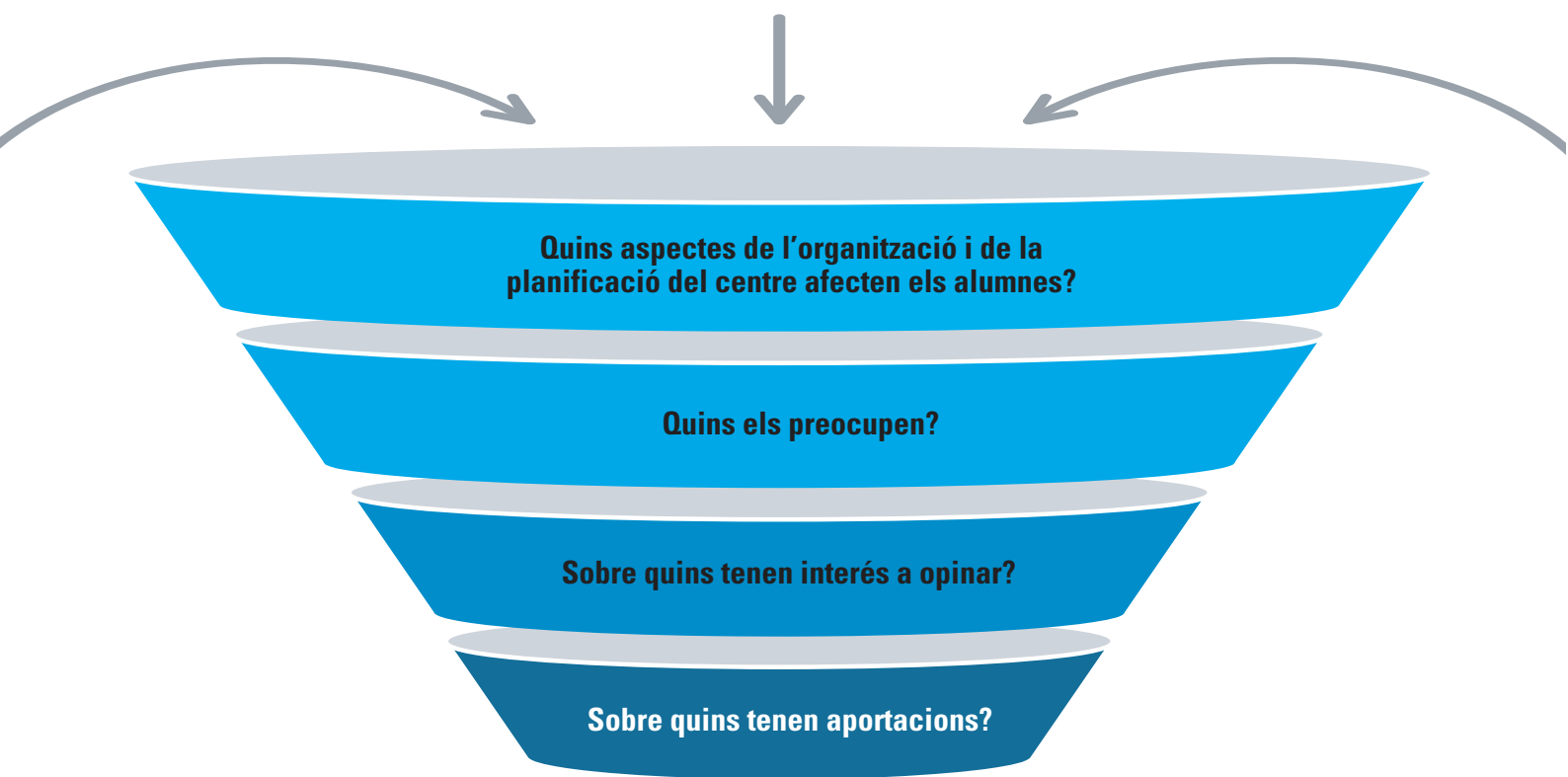
"El joc convida a la participació"

(Brian Goodwin)

PROTEGIR ELS DRETS DELS PARTICIPANTS. Protegir els drets dels qui exercixen el dret de participar és un requisit de tot procés de participació infantil. Heus-ne aquí unes quantes claus: www.unicef.es/val/educa/participacio

EN QUINS ASSUMPTES PARTICIPEM?

Hi ha qüestions que són més aptes per a infants que d'altres: siga per la dificultat que comporten, pel contingut o per l'interés que desperten en ells. Val a dir, però, que a vegades exclouem els infants de debats que poden ser aptes, comprensibles i interessants per a ells. ¿I si deixem que intervinguen en estos debats? Quan dubtem sobre quins temes es poden obrir a la participació de l'alumnat, podem aplicar este embut de decisió:

La Convenció afirma que, segons l'edat i la maduresa, els infants i adolescents tenen dret a opinar lliurement en...

... tots els assumptes que els afecten.

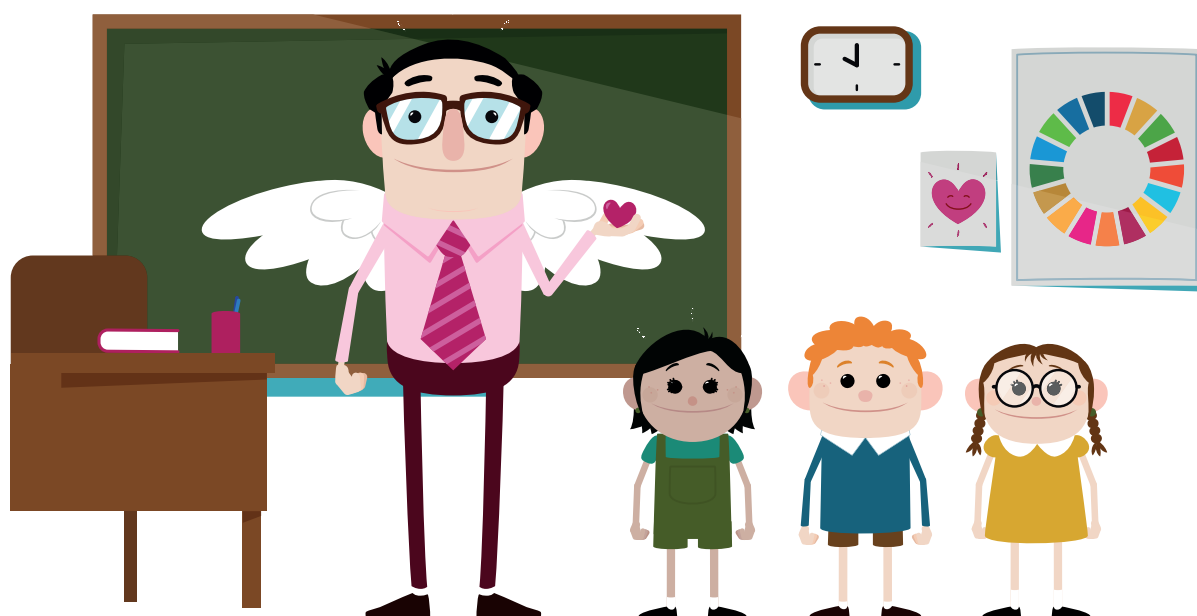
FORMES DE PARTICIPACIÓ

La forma més bàsica de participació infantil és la consulta. D'ací podem passar a la participació col·laborativa i, en l'escaló més alt, a la participació liderada per l'alumnat.

Unes quantes idees per a introduir la participació a l'aula i al centre educatiu:

- Bústia de suggeriments
- Suro d'idees, tauler d'anuncis
- Enquesta
- Consulta oberta
- Equips de base i d'aprenentatge cooperatiu
- Comitès d'alumnes o comitès mixtos amb altres membres de la comunitat educativa
- Ràdio, diari o blog escolar
- Organització d'activitats
- Assemblea d'alumnes
- Consell de participació
- Consell d'estudiants
- Comitè de conflictes
- Redacció d'una "carta de l'estudiant"
- Participació en el codi de conducta
- Posada en marxa d'una aula de solidaritat
- Designació d'un coordinador o coordinadora de participació al centre

"La tasca comença donant la paraula als infants"
(Francesco Tonucci)

RAONS QUE MOUEN A LA PARTICIPACIÓ La participació comporta un esforç i una responsabilitat per a infants i adolescents. ¿No serien més feliços sense estes complicacions? En l'enllaç següent tens unes quantes raons que mouen a la participació www.unicef.es/val/educa/participacio

SABER-NE MÉS

Recursos per a saber més coses sobre la participació infantil i juvenil i mètodes per a incorporar-la al dia a dia escolar.

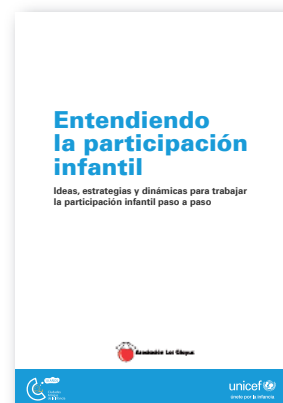
Participació infantil als centres escolars

Esta guia d'educació en drets i ciutadania global d'UNICEF tracta alguns aspectes clau de la incorporació de processos participatius en les dinàmiques del centre, alhora que en descriu els fonaments i beneficis i aporta idees i estratègies per a ser una escola participativa.

Descarrega-la d'ací: www.unicef.es/val/educa/participacio

Entenent la participació infantil

Elaborada per l'associació Los Glayus en col·laboració amb UNICEF, esta guia ofereix idees, estratègies i dinàmiques per a treballar la participació infantil pas a pas. Descarrega-la d'ací: www.unicef.es/val/educa/participacio

Bases per a un debat sobre la participació infantil en l'àmbit local

Concebuda dins de l'àmbit de Ciutats Amigues de la Infància, esta guia conté propostes per a la participació infantil i juvenil en l'àmbit local que es poden adaptar a l'àmbit educatiu.

Descarrega-la d'ací: www.unicef.es/val/educa/participacio

www.unicef.es/val/educa/participacio El contingut d'este document està ampliat al web, on podràs aprofundir en la participació infantil com un aspecte de l'educació en drets de la infància.

DESCARREGA'LS. Estos documents útils sobre participació infantil, i d'altres, són ací: www.unicef.es/val/educa/participacio

CELEBRA EL DIA DE LA INFÀNCIA

Este 20 de novembre, el Dia de la Infància coincideix amb la celebració del trenté aniversari de la Convenció sobre els Drets de l'Infant. Una oportunitat única perquè els estudiants s'encarreguen d'esta celebració: per mi i per tots els companys!

CDI 30 ANYS
CONVENCIÓ SOBRE
ELS DRETS DE L'INFANT

1. Anima els alumnes a triar una qüestió que els preocupe de manera especial i que vulguen reivindicar el Dia de la Infància. Podeu fer una consulta a classe i triar per votació el problema específic sobre el qual voleu treballar. Amb quin dret de la infància es relaciona el problema que heu triat?
2. Descarrega de www.unicef.es/val/educa/participacio "Per mi i pels meus companys: sis passos per a canviar el món des de l'aula", un quadern amb sis

fitxes amb pautes i idees per a fer a classe una acció relacionada amb el problema que voleu tractar. Muntareu una festa? Fareu una campanya? Una marxa? Feu servir els esquemes i suports metodològics del quadern per a preparar una activitat entre tots.

3. La setmana del 20 de novembre és el moment per a desplegar l'acció que heu projectat. Doneu-hi difusió perquè tothom conega la vostra celebració!

GOTES PER A TOTHOM!

Participar en les carreres de gotes és més que córrer: és una oportunitat de reivindicar el dret a l'aigua de tots els infants del planeta. Pensa amb el teu alumnat idees per a convertir esta activitat en una autèntica festa pel dret de cada infant a un medi ambient saludable. El Dia de l'Aigua, el Dia de la Terra o el Dia del Medi Ambient són oportunitats en el tercer trimestre per a posar-se en marxa.

IES Fray Bartolomé de las Casas

Edició

UNICEF Comité Español
www.unicef.es/educa

Disseny gràfic: : Rex Media SL

Il·lustracions: Les il·lustracions de les pàgines 2, 6 i 10 procedeixen del vídeo d'animació "Ales", realitzat per Beeround per a UNICEF.

Traducció: Rafel Moreno

El material educatiu, els recursos i les activitats sobre drets d'infància, desenvolupament sostenible i ciutadania global formen part del quefer en educació en drets i ciutadania global d'UNICEF Comité Español. Els fets i les opinions que es mostren ací no representen necessàriament el punt de vista d'UNICEF.

Este material s'ha elaborat en el marc del conveni amb l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID): "Promoure el compromís social amb el desenvolupament i els drets de la infància des del sistema educatiu espanyol". El contingut d'esta publicació no reflectix necessàriament l'opinió de l'AECID.

UNICEF actua als indrets més durs del món a fi d'arribar als infants i adolescents més desfavorits i protegir els drets de la infància a tot arreu. Presents a 190 països i territoris, maldem per ajudar els infants a sobreviure, prosperar i desenvolupar el seu potencial, des de la primera infància fins a l'adolescència. I no ens rendim mai. La tasca d'UNICEF es finança íntegrament per mitjà de contribucions voluntàries de milions de persones arreu del món i dels nostres aliats en governs, societat civil i sector privat.

Esta publicació s'ha creat amb una llicència Creative Commons Reconeixement-No Comercial-Sense Obra Derivada 4.0 Internacional, excepte per a aquells continguts en els quals expressament s'indica un altre tipus de llicència.

FINANÇAMENT:**ENTITATS COL·LABORADORES:**